

POLICY BRIEF 2021:28

Näkökulmia ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja poliittisen päätöksenteon tueksi.

Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2021 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa (tietokayttoon.fi).

Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

Täydentävät väylät yhdistävät uudella tavalla pakolaispolitiikkaa ja osaamisperusteista maahanmuuttopolitiikkaa

Sirkku Varjonen¹, Amanda Kinnunen²,
Juho-Matti Paavola², Mika Raunio³, Farid Ramadan¹,
Tuuli Vilhunen¹

Toimisivatko täydentävät väylät osana Suomen maahanmuuttopolitiikkaa?

Täydentävät väylät ovat turvallisia ja säädeltyjä reittejä, joiden kautta kotimaansa jättäneet kansainvälisen suojelun tarpeessa olevat ihmiset voivat laillisesti saapua ja oleskella maassa, jossa heidän suojelun tarpeeseensa vastataan. Täydentäviä väyliä kutsutaan täydentäviksi, sillä ne eivät korvaa uudelleensijoittamisohjelmia, vaan täydentävät niitä. Täydentäviä väyliä ovat esimerkiksi työ- ja opiskeluperusteiset ohjelmat, jotka tarjoavat suojelun tarpeessa olevalle ihmiselle pääsyn maahan, jossa hän voi opiskella tai työskennellä.

¹ Rehabilitation Foundation

² Oxford Research Ab

³ Migration Institute of Finland

Tarkastelimme selvityksessämme kansainvälisesti erityisesti työ- ja opiskeluperusteisia täydentäviä väyliä. Täydentävien väylien ohjelmien määrä kasvaa vauhdilla ja ohjelmilla on merkittävää potentiaalia vastata niin suojelun tarpeessa olevien ihmisten tarpeisiin kuin vastaanottavien yhteiskuntienkin tarpeisiin. Toiminta on kuitenkin tois-
taiseksi melko pienimuotoista. Väyliä koskevaa tietoa tarvitaan, jotta voidaan arvioida väylien käytännön mahdollisuuksia uudistaa maahanmuutto- ja pakolaispolitiikkaa Suomessa ja muissa maissa.

Tarkastelemiemme ohjelmien ja täydentävien väylien kansainvälisesti määriteltyjen tavoitteiden analyysin perusteella voidaan nostaa esiin joukko kysymyksiä, jotka on syytä huomioida, kun pohditaan täydentävien väylien soveltuvuutta esimerkiksi suomalaiseseen maahanmuuttopolitiikkaan. Nämä kysymykset ovat keskeisiä myös silloin, kun suunnitellaan uusien ohjelmien perustamista tai aiemmin kehitettyjen mallien soveltamista.

1. Väylän tarkoitus
2. Yhteistyöverkosto
3. Väylän käyttäjien valinta
4. Tukipalvelut ohjelmien käyttäjille
5. Mitä tapahtuu työn tai opiskelun päättymisen jälkeen?
6. Mistä käytännön apua väylien suunnitteluun?

Mitä täydentävien väylien ohjelmien toiminnasta voidaan oppia?

Täydentävät väylät ovat turvallisia ja säädeltyjä reittejä, joiden kautta kotimaansa jättäneet kansainvälisen suojelun tarpeessa olevat ihmiset voivat laillisesti saapua ja oleskella maassa, jossa heidän suojelun tarpeeseensa vastataan. Täydentäviä väyliä kutsutaan täydentäviksi, sillä ne eivät korvaa uudelleensijoittamisohjelmia, vaan ovat näille täydentäviä (UNHCR 2019, 5). Käytännössä täydentävät väylät ovat laillisen maahantulon ohjelmia, jotka on luotu erityisesti pakolaisille⁴ tai joita on muokattu niin että pakolaisten on mahdollista hyödyntää niitä ratkaisuna tilanteessa, jossa he joutuvat oleskelemaan kotimaansa ulkopuolella (Fratzke ym. 2021, 15). Täydentäviä väyliä ovat esimerkiksi työ- ja opiskeluperusteiset ohjelmat, jotka tarjoavat suojelun tarpeessa olevalle ihmiselle pääsyn maahan, jossa hän voi opiskella tai työskennellä.

Mihin täydentäviä väyliä tarvitaan? UNHCR on viime aikoina korostanut uudelleensijoittamisen rinnalla täydentävien väylien kehittämistä pakolaistilanteeseen vastaukseksi. Vuonna 2020 maailmassa oli yli 82,4 miljoonaa ihmistä, jotka ovat joutuneet jättämään kotinsa sodan, väkivallan tai vainon vuoksi (UNHCR 2021).

Monilla pakolaisilla on koulutusta ja osaamista, jota he voisivat hyödyntää työmarkkinoilla tai jatko-opinnoissa turvallisessa maassa. Kotinsa jättäneet, kansainvälisen suojelun tarpeessa olevat ihmiset ovat kuitenkin tilanteessa, jossa heidän on tyypillisesti hyvin vaikeaa, ellei mahdotonta käyttää tavanomaisia työhön tai opiskeluun perustuvia maahanmuuton väyliä. Heillä voi olla vaikeuksia hankkia vaadittuja asiakirjoja, kuten työ- tai opiskelutodistuksia ja vaikeuksia matkustaa konsulaattiin viisumin hankkimista varten tai nykyisestä asuinmaastaan kohdemaahan. Voi myös olla, että rahaa matkoihin tai lupaprosesseihin ei ole. Kotinsa jättäneillä ihmisillä ei myöskään ole aina riittävästi tietoa tarjolla olevista opiskelu- ja työmahdollisuuksista ulkomailla. Maahantuloon liittyvä lainsäädäntö ja lupakäytännöt voivat käytännössä muodostaa ylivoimaisen esteen. Joidenkin maiden kansalaisille ei välttämättä myönnetä lainkaan viisumeita tai oleskelulupia työn- tai opiskelun perusteella vaikka kriteerit näihin muutoin täyttyisivät.

Täydentäviä väyliä tarvitaan, jotta nykyistä useamman ihmisen olisi mahdollista elää turvassa. Turvan lisäksi täydentävät väylät tarjoavat suojelun tarpeessa oleville ihmisille mahdollisuuksia käyttää omaa osaamistaan ja kiinnittyä vastaanottavan maan

⁴ Pakolaisilla tarkoitetaan tässä yhteydessä kaikkia ihmisiä, jotka ovat joutuneet jättämään kotinsa eivätkä voi palata sinne tai pysyvästi asettautua nykyiseen asuinmaahansa.

yhteiskuntaan opiskelun tai työntöön kautta. Täydentävät väylät ovat uudelleensijoittamisen rinnalla yksi keino jakaa kansainvälistä vastuuta maailman pakolaistilanteesta. Lisäksi ne voivat tarjota myös joitakin ratkaisuita kehittyneiden maiden kasva-neeseen työvoiman tarpeeseen sekä väestön ikääntymiseen.

Täydentävät väylät kehittyvät eri puolilla maailmaa nopeasti, mutta niistä on tois-
taiseksi saatavilla vain vähän tutkimustietoa. Tietoa tarvitaan, jotta voidaan arvioida
väyliä käytännön mahdollisuuksia uudistaa maahanmuutto- ja pakolaispolitiikkaa
Suomessa ja muissa maissa.

Selvityksen toteutus

Tämä policy brief perustuu selvitystyöhön, joka tehtiin helmikuun ja lokakuun 2021
välisenä aikana osana valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoimintaa toteutetussa
hankkeessa *Täydentävät maahanmuuton väylät kansainvälisen suojelun tarpeessa
oleville ihmisille: Oppeja käytössä olevista väylistä (PATHS)*. Selvityksessämme tar-
kastelimme kansainvälisesti nyt käytössä olevia sekä aikaisemmin käytössä olleita
täydentäviä väyliä. Erityisen mielenkiinnon kohteena olivat työ- ja opiskeluperustei-
set väylät. Työn tuloksia käsittelemme laajemmin hankkeen loppuraportissa *Student,
Worker or Refugee? How do complementary pathways for people in need of interna-
tional protection work in practice*⁵.

Selvityksessä käytettiin aineistona täydentäviä väyliä koskevia aiempia tutkimuksia ja
selvityksiä sekä ohjelmia koskevia internetlähteitä. Haastattelimme selvitystä varten
useiden kansainvälisten maahanmuuton asiantuntijaorganisaatioiden edustajia sekä
yksittäisten työ- tai opiskeluperusteisten ohjelmien parissa työskenteleviä asiantunti-
joita eri maissa. Järjestimme myös täydentäviä väyliä käsitelleen asiantuntijapaneelin
ja webinaarin, osallistuimme itse aihetta käsitelleisiin kansainvälisiin etätapahtumiin
ja kävimme vuoropuhelua myös käynnissä olevien selvityshankkeiden toimijoiden
kanssa. Aineisto analysoitiin yksinkertaisen sisällönanalyysin menetelmin, tutkimus-
kysymysten ohjaamana. Yksittäisten ohjelmien analyysissä ja keskinäisessä vertai-
lussa hyödynnettiin täydentäviä väyliä koskevia yleisiä määritelmiä ja tavoitteita
(esim. UNHCR 2019).⁶

⁵ Raportti: [Student, Worker or Refugee? How complementary pathways for people in need of international protection work in practice](#)

⁶ Selvityksen tekemiseen osallistui tämän policy brief -artikkelin kirjoittajien lisäksi analyytikko Stefanie Lange Scherbenske (Oxford Research) sekä maahanmuutto- ja pakolaispolitiikan asiantuntija, itsenäinen tutkija Dr Joanne van Selm. Selvitystyössä avustivat myös tutkimusjohtaja Riikka Shemeikka (Kuntoutussäätiö) ja Julia Erginoz (Oxford Research).

Kiinnostus työ- ja opiskeluperusteisia täydentäviä väyliä kohtaan on suurta, mutta toiminta vielä pienimuotoista

Täydentävien väylien ohjelmien määrä kasvaa vauhdilla ja ohjelmilla on merkittävää potentiaalia vastata niin suojelun tarpeessa olevien ihmisten tarpeisiin kuin vastaanottavien yhteiskuntienkin tarpeisiin. Toiminta on kuitenkin toistaiseksi melko pienimuotoista.

Työperusteiset täydentävät väylät ovat rekrytointikanavia, jotka tarjoavat pakolaisille mahdollisuuden päästä työntekijänä omaa osaamista vastaavaan työhön sellaiseen maahan, jossa tulijan kansainvälisen suojelun tarpeeseen on mahdollista vastata. Työ- ja opiskeluperusteisten täydentävien väylien ohjelmissa on pääsääntöisesti käytössä tavanomaiset työn- tai opiskelun perusteella myönnettävät viisumit ja oleskeluluvat. Kansainvälistä suojelua tarvitsevien osajien erityistilanne (kuten vaikeus hankkia kaikkia normaalisti vaadittavia asiakirjoja) kuitenkin huomioidaan tarjoamalla tukea hakuprosessiin ja tekemällä joitakin helpotuksia maahantulon kriteereihin. Työperusteisten täydentävien väylien käyttömäärät ovat toistaiseksi hyvin vaatimattomia. Näkyvin toimija tällä kentällä on useiden maiden kanssa yhteistyössä toimiva Talent Beyond Boundaries -järjestö, joka auttaa kokeilujen ja pilotointien avulla uusien väylien kehittämisessä.

Opiskeluperusteiset täydentävät väylät ovat koulutus- ja stipendiohjelmia, joiden kautta pakolaisten on mahdollista päästä korkeakouluasteen opiskelijana maahan, jossa hänen kansainvälisen suojelun tarpeeseensa voidaan vastata. Ohjelmien valintakriteerit vaihtelevat, mutta ne on pääsääntöisesti kohdennettu tietyissä maissa oleskeleville pakolaisille ja rajatuille opiskelualoille. Koulutus- ja stipendiohjelmat sisältävät rahallista ja muuta tukea turvalliseen maahan siirtymiseen, sopeutumiseen ja koulutuksen suorittamiseen. UNHCR:n (2019) mukaan ohjelmissa tulisi myös olla määritelty, mm. se, miten opiskeluperusteista täydentävää väylää käyttävän henkilön tulevaisuus turvataan opiskelun päättymisen jälkeen esimerkiksi kansainvälisen suojelutarpeen osalta. Vaikka opiskeluperusteisia väyliä on enemmän kuin työperusteisia väyliä, ei UNHCR:n linjauksia kattavasti noudattavia vakiintuneita opiskeluperusteisia ohjelmia ole vielä kovin paljon.

Muut täydentävät väylät olivat tarkastelussamme sivuroolissa. Näitä ovat esimerkiksi humanitaarisen maahanpääsyn ohjelmat (humanitarian admission programmes), yksityiset ja yhteisölliset sponsorointiohjelmat, humanitaariset viisumit tai perheenyhdistäminen uudelleensijoittamishjelmien ulkopuolella.

Suomessa täydentäviä väyliä on kokeiltu toistaiseksi hyvin pienimuotoisesti. Vuodesta 2016 lähtien Suomi on ollut mukana The Institute of International Education's Scholar Rescue Fund (IIE-SRF) -ohjelmassa. Lisäksi Scholars at Risk –verkosto (SARF) toimii useimmissa suomalaisissa yliopistoissa. SRF:n ja SARF:n kautta Suomeen on saapunut tähän mennessä mm. Syyriasta ja Jemenistä noin 10–15 tutkijaa, osa heistä perheineen. Osa tutkijoista on jäänyt Suomeen ohjelman päättymisen jälkeen. Suomeen on myös tullut muutamia opiskelijoita IIE:n syyrialaisille opiskelijoille tarkoitetun stipendiohjelman kautta.

Mitä täydentävien väylien ohjelmien suunnittelussa on syytä huomioida?

Työ- tai opiskeluperusteiset täydentävät väylät eivät ole vielä selvästi vakiintuneita käytäntöjä tai tunnistettava osa maahanmuuttopolitiikkaa, vaan joukko erilaisia ohjelmia sekä kokeiluvaiheessa olevia pilotointeja. Tarkastelemiemme ohjelmien ja täydentävien väylien kansainvälisesti määriteltyjen tavoitteiden pohjalta voidaan nostaa esiin joukko kysymyksiä, jotka on syytä huomioida, kun pohditaan täydentävien väylien soveltuvuutta esimerkiksi suomalaiseen maahanmuuttopolitiikkaan. Kysymykset ovat keskeisiä myös silloin kun suunnitellaan uusien ohjelmien perustamista tai aiemmin kehitettyjen mallien soveltamista. Käytännössä monet ohjelmat ovat alkaneet pilotteina, joiden aikajänne on ollut muutaman vuoden mittainen. Valmiisiin malleihin tukeutuminen voi jonkin verran vähentää kokeilun tarvetta, vaikka paikallista räätälöintiä aina tarvitaankin.

1. Väylän tarkoitus

Uusia täydentävien väylien ohjelmia suunniteltaessa tai olemassa olevia sovellettaessa on syytä pohtia huolella sitä, mitä ohjelmalla tavoitellaan. Ensisijaisena tavoitteena tulee olla kansainvälistä suojelua tarvitsevien henkilöiden suojelun tarpeeseen vastaaminen. Tämän jälkeen voidaan tarkastella, mitä muita tarkoituksia ohjelma palvelee pakolaisten, heidän lähtömaidensa ja vastaanottavan maan näkökulmasta (työmarkkinat, tieteelliset tavoitteet). Samoin voidaan pohtia, kuinka ohjelma suhteutuu olemassa olevaan työ- ja opiskeluperäiseen maahanmuuttopolitiikkaan ja toisaalta uudelleensijoittamisohjelmiin ja niiden tavoitteisiin.

Täydentävien väyliä ei kuitenkaan pidä käyttää korvaamaan olemassa jo olevaa ja ihmisten haavoittuvaan asemaan perustuvaa pakolaispolitiikkaa osaamisperusteisellä politiikalla. Kiintiöpakolaisjärjestelmän ylläpito ja kasvattaminen täydentävien väylien rinnalla on siis tulevaisuudessakin keskeistä.

2. Yhteistyöverkosto

Täydentävien väylien luomisessa ja ohjelmien toteuttamisessa yhteistyökumppanit ovat keskeisessä asemassa. Yhteistyökumppaneita tarvitaan niin vastaanottavassa maassa kuin lähtömaissakin.

Pakolaiset ja heidän yhteisönsä muodostavat keskeisen sidosryhmän, joka tulee ottaa mukaan jo väylien suunnitteluvaiheessa. Heitä tulee kuulla myös väylien toteutuksessa, esiin nousevien ongelmien ratkaisussa ja toimivuuden seurannassa. Näin voidaan varmistaa, että pakolaistaustaisten ihmisten erityinen tilanne otetaan huomioon ja väylät ovat saavutettavia kohderyhmälle.

Vastaanottavassa maassa opiskelupaikkoja tarjoavat korkeakoulut ja työntekijöitä rekrytoivat työnantajat ovat avainroolissa. Korkeakoulujen ja työnantajien tulee tehdä yhteistyötä eri viranomaisten kanssa jo ohjelmien suunnitteluvaiheessa, kun pohditaan viisumeihin ja oleskelulupiin liittyviä asioita. Lisäksi kunnat sekä muut kotoutumispalveluita ja tukea tarjoavat yhdistykset, järjestöt ja palvelun tuottajat ovat tärkeitä kumppaneita.

Lähtömaissa tarvitaan yhteistyöverkosto kohderyhmän tunnistamiseen, tavoittamiseen ja tiedon levittämiseen. Yhteistyötä voidaan tehdä lähtömaan viranomaisten samoin kuin UNHCR:n ja muiden kansainvälisten ja kansallisten järjestöjen kanssa. Mikäli hyödynnetään valmista täydentävien väylien ohjelmaa, voidaan osallistujien valintaprosessissa ja muissa käytännössä todennäköisesti käyttää tukena osaksi jo olemassa olevaa yhteistyöverkostoa.

3. Väylän käyttäjien valinta

Täydentävien väylien työ- ja opiskeluperusteiset ohjelmat ovat kansainvälisen suojelun tarpeessa oleville ihmisille tarkoitettuja tai heille soveltuvia. Se, kuinka tämä asia on huomioitu, vaihtelee huomattavasti ohjelmasta toiseen. Toisin kuin uudelleensijoittamisohjelmissa, työ- ja opiskeluperusteisissa väylissä ei yleensä ensisijaisesti pyritä tavoittamaan kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia ihmisiä. Sen sijaan valintakriteereissä painottuu henkilön osaaminen, työkokemus ja koulutus.

Osassa tällä hetkellä toimivia opiskeluperusteisia ohjelmia hakijoilla tulee olla UNHCR:n myöntämä pakolaisstatus. Toisissa ohjelmissa ohjelman kohdentuminen pakolaisiin tapahtuu huomattavasti väljemmin, niin että hakukelpoisia ovat esim. tiettyissä maissa oleskelevat Syyrian kansalaiset, koska heidän voidaan käytännössä olettaa olevan kansainvälisen suojelun tarpeessa. Nykyisissä työperusteisissa väylissä käytetään useimmiten mallia, jossa työnantaja valitsee rekrytoitavan henkilön

osaajien “CV-galleriasta”. Se koostuu lähtökohtaisesti suojelun tarpeessa olevien henkilöiden esittelyistä. Sekä osaaminen että suojelun tarve varmistetaan ennen varsinaisen rekrytointiprosessin aloittamista paikallisesti lähtömaassa sijaitsevan asiantuntijajärjestön toimesta.

Yhteistyökumppanit voivat auttaa sopivien henkilöiden etsimisessä työ- ja opiskeluperusteisiin ohjelmiin. Ehdokkaiden taustoja voidaan edelleen selvittää esim. haastattelulla. Monista eri toimijoista koostuva verkosto auttaa varmistamaan, ettei yksittäisellä paikallisella kumppanilla ole liian suuri rooli valintaprosessissa. Hakuprosessien tulisi avoimia ja joustavia, etteivät hakijat tarpeettomasti joutuisi matkustamaan pitkiä matkoja hakuihin liittyvien haastatteluiden vuoksi. Maantieteellisesti laajalle ulottuva yhteistyöverkosto ja digitaalisia apuvälineet voivat olla tässä apuna.

Naisille ohjelmiin hakeminen on usein miehiä hankalampaa mm. perheellistymisen tai kulttuuristen syiden vuoksi. Mahdollisuus ottaa perhe mukaan edistää naisten osallistumismahdollisuuksia. Joissakin ohjelmissa naisten osallistumista tuetaan huomioiden sukupuoli valintaperusteena tai suuntaamalla tiedotusta naisille.

4. Tukipalvelut väylän käyttäjille

Useimmat täydentävien väylien ohjelmat käyttävät olemassa olevia työ- tai opiskeluperusteisia maahanmuuton väyliä, joiden palvelutarjontaa ei ole kehitetty pakolaistaustaisille maahanmuuttajille. Täydentäviä väyliä käyttävät ihmiset ovat kuitenkin usein erityisen tuen tarpeessa pakolaistaustansa takia.

Pakolaistaustaisten ihmisten on usein vaikea täyttää kaikkia työ- ja opiskeluperusteisten oleskelulupien ehtoja. Hakijoiden lähtömaiden konfliktien vuoksi heidän voi olla käytännössä mahdotonta hankkia vaadittuja todistuksia tai matkustusasiakirjoja. Siksi ohjelmien suunnitteluvaiheessa onkin hyvä selvittää, voiko joistain asiakirjoihin liittyvistä vaatimuksista poiketa tietyin ehdoin ja onko mahdollista selvittää hakijan pätevyyttä ilman todistuksia. Myös hakuprosessiin ja maahan pääsemiseen liittyvät rahalliset kustannukset voivat muodostua esteeksi pakolaistaustaisille ihmisille, vaikka heidän toimeentulonsa olisi varmistettu vastaanottavassa maassa työ- tai opiskelupaikan kautta. Hakuprosessin maksuista luopuminen ja matkustamiseen sekä kotoutumiseen liittyvän taloudellisen tuen järjestäminen ovat keskeisiä keinoja parantaa väylien saatavuutta.

Pakolaistaustaiset ihmiset tarvitsevat muita työ- tai opiskeluperäisiä maahanmuuton väyliä käyttäviä ihmisiä useammin psykososiaalista tukea sekä ohjauspalveluita. Sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta on myös oleellista kiinnittyä vastaanottavan maan yhteisöihin. Kielen oppiminen edistää tätä. Ohjelmissa tulisikin tarjota mahdollisuus

opiskella kieltä opintojen tai työnteon ohella, mieluiten jo ennen maahan saapumista esimerkiksi verkko-opetusta hyödyntäen.

Työ- ja opiskeluperusteisissa väylissä palveluiden tuottajien kirjo on laaja. Julkishallinnon lisäksi palveluita tuottavat työnantajat ja korkeakoulut, järjestöt ja paikalliset yhteisöt. Yhteisölähtöisen kotoutumisen yhdistäminen työ- ja opiskeluperusteisiin väyliin voi olla toimiva tapa edistää täydentävien väylien kautta maahan muuttaneiden kotoutumista.

5. Mitä tapahtuu työn tai opiskelun päättymisen jälkeen?

Työ- ja opiskeluperusteisia väyliä suunniteltaessa on alusta saakka tärkeä pohtia, kuinka ohjelmiin osallistuvien henkilöiden tulevaisuus ja oikeus turvalliseen elämään voidaan turvata myös sen jälkeen, kun hänen opintonsa tai työnsä vastaanottavassa maassa päättyvät.

Tämä voi käytännössä tarkoittaa esimerkiksi apua (uudelleen-)työllistymiseen tai mahdollisuutta oleskeluluvan jatkamiseen muulla perusteella. Oikeus turvapaikan hakemiseen ja palautuskiellon periaate (non-refoulement) toimivat viimesijaisina turvaverkoina. Joissakin työperusteisissa täydentävissä väylissä suojelun tarpeeseen vastaaminen on ratkaistu niin, että osallistujat hakevat suoraan pysyvää oleskelulupaa.

6. Mistä käytännön apua väylien suunnitteluun?

Vaikka opiskelu- ja etenkin työperusteiset täydentävät väylät ovat nyky muodossaan suhteellisen uusi ilmiö, ei suunnittelutyön tarvitse alkaa tyhjästä. Kannustamme perehtymään käytössä oleviin ohjelmiin ja toivomme raporttimme toimivan tässä apuna. Tämän lisäksi suorat kansainväliset kontaktit eri ohjelmien toimijoihin samoin kuin sektorirajat ylittävän yhteistyön rakentaminen kotimaassa valtionhallinnon sisällä ja sen rajojen yli on kannatettavaa. Käytännössä lähes kaikki nykyiset työperusteiset täydentävät väylät ovat rakentuneet kokeilujen ja pilottiohjelmien kautta lähtömaiden ja vastaanottavien maiden toimijoiden yhteiskehittämisprosessissa, joissa keskeinen taho ja linkki on ollut yksittäinen voittoa tavoittelematon asiantuntijaorganisaatio Talent Beyond Boundaries. Myös monet opiskeluperusteiset väylät ovat käynnistyneet pilotteina.

Kirjallisia lähteitäkin saatavilla. UNHCR ja MPI ovat hiljattain julkaisseet raportin, jossa tarkastellaan Suomea yhtenä mahdollisena kohdemaana työperusteisten väylien laajentamiselle (Fratzke ym. 2021). Tutkijat kiinnittävät huomiota toisaalta Suomen lainsäädännön joustavuuteen, josta esimerkkinä on se, ettei työperusteinen oleskelulupa

ole tiettyyn työnantajaan sidottu. Toisaalta raportissa tuodaan esiin mm. tarveharkinta haasteena työperusteisten väylien rakentamiselle. (Fratzke ym. 2021, 74–75.)

Opiskeluperusteisten väylien suunnittelussa hyödyllisenä lähteenä toimii myös UNHCR:n (2015) julkaisema ohjeistus, joka on laadittu korkea-asteen koulutusta koskevien järjestelyjen ja ohjelmien suunnitteluun erityisesti Syyrian ja Irakin konfliktien kontekstiin. Alankomaalainen järjestö SPARK puolestaan on toiminut pitkään pakolaisten työ- opiskelumahdollisuuksien edistämiseksi ja heiltä voi tilata oppaan, joka sisältää runsaasti ohjeita opiskeluperusteisen ohjelman rakentamiseksi (Lisätietoa: <https://spark.ngo/service/scholarships/>).

Viitteet

Fratzke, S., Zanzuchi, M. B., Hooper, K., Beirens, H., Kainz, L., Benson, N., Bateman, W., and Bolter, J. (2021). Refugee Resettlement and Complementary Pathways: Opportunities for Growth. Geneva and Brussels: UNHCR and MPI Europe.

SPARK (2021). SPARK Scholarships.

Saatavissa: <https://spark.ngo/service/scholarships/>

UNHCR (2021). Global trends. Forced displacement in 2020. Saatavissa:

<https://www.unhcr.org/60b638e37/unhcr-global-trends-2020>

UNHCR (2019). Complementary Pathways for Admission of Refugees to Third Countries: Key Considerations. Saatavissa: <https://www.refworld.org/docid/5cebf3fc4.html>

UNHCR (2015). Education Brief 7: Higher education considerations for refugees in countries affected by the Syrian and Iraq crises. Saatavissa:

<https://www.unhcr.org/publications/education/568bc5279/education-brief-7-higher-education-considerations-refugees-countries-affected.html>

Lisätietoja:

Erikoistutkija Sirkku Varjonen työskentelee Kuntoutussäätiössä. Hänen tutkimus-aiheisiinsa kuuluvat maahanmuutto ja kotoutuminen sekä osallisuuteen liittyvät kysymykset.

Sähköposti: sirkku.varjonen@kuntoutussaatio.fi

Lisätietoja: <https://kuntoutussaatio.fi/henkilosto/varjonen-sirkku/>

Täydentävät maahanmuuton väylät kansainvälisen suojelun tarpeessa oleville ihmisille: Oppeja käytössä olevista väylistä -tutkimushanke on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2021 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa.

Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja:

Erityisasiantuntija Anna Rundgren

Sisäministeriö, anna.rundgren@govsec.fi

Kuntoutussäätiö

OXFORD
RESEARCH

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta
Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet